

2. Zelikovska, O. O. (2010). Sutnist ta struktura mizhkulturnoi kompetentsii studentiv vyshchyykh ekonomichnykh navchalnykh zakladiv [Essence and Structure of Intercultural Competence of Students of Higher Economic Educational Institutions]. *Problems of Modern Pedagogical Education. Series "Pedagogy and Psychology". №2 (24)*. 213–216. [in Ukrainian]

3. Karamushka, L. M. (2008). Rolova hra [Role play] // *Encyclopedia of Education / Acad. ped. sci. of Ukraine; gen ed. V.H. Kremen. K.: Yurinkom Inter.* [in Ukrainian]

4. Kniiazian, M. (2024). Mizhkulturna kompetentnist maibutnikh medychnykh pratsivnykiv: sutnist, struktura ta formuvannya v protsesi zasvoiennia inozemnykh mov [Future Medical Workers' Intercultural Competence: Essence, Structure and Formation in the Process of Studying Foreign Languages.]. *Science and technology today*, 1 (29). 479–487. [in Ukrainian]

5. Kolisnyk-Humeniuk, Yu. I. (2013). formuvannya profesiino-etychnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv u protsesi humanitarnoi pidhotovky v medychnykh koledzhakh: monohrafiia [Formation of Future Specialists' Professional and Ethical Culture in the Process of Humanitarian Training in Medical Colleges: Monograph]. [in Ukrainian]

6. Lokshyna, O. (2019). «Evropeiska dovidkova ramka kliuchovykh kompetentnosti dlia navchannia vprodovzh zhyttia: onovlene bachennia 2018 roku» [European Framework of Reference for Key Competences for Lifelong Learning: An updated vision for 2018]. *Ukrainian Pedagogical Journal*, Issue. 3, September. 21 – 30. [in Ukrainian]

7. Orban-Lembryk, L. E (2003). *Sotsialna psykholohiia: posibnyk [Social Psychology: Textbook]*. [in Ukrainian]

8. Podoliak, L. H., Hlavnyk, O. P. (2006). *Osnovy pedahohichnoi psykholohii (psykholohiia vykhovannia) [Pedagogical Psychology Basics (Psychology of Education)]*. Tutorial. [in Ukrainian]

9. Svyrydenko, D. B. (2014). Analiz roli virtualnoi akademichnoi mobilnosti v obgruntuvanni zasadrozvytku suchasnoi vyshchoi osvity [Analysis of the Role of Virtual Academic Mobility in Substantiating the Basis of the Modern Higher Education Development]. *Almanac of Ukrainian studies*. Issue. 17. 163–165. [in Ukrainian]

10. Tur, O. M. (2014). Formuvannya komunikatyvnoi kultury studentiv vyshchoi shkoly [Formation of Communicative Culture of Higher School Students]. *Herald of Kharkiv State Academy of Culture*. Issue. 44. 256 – 262. [in Ukrainian]

11. Rezunova, O. S. (2012). Mizhkulturna kompetentnist yak neobkhidna skladova profesiinoi kompetentnosti suchasnoho fakhivtsia [Intercultural Competency as a Necessary Component of Modern Specialist's Professional Competence]. *Scientific*

Review, No. 1 (73). Retrieved from: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294> [in Ukrainian]

12. The Notion of Intercultural Understanding in the Context of German as a Foreign Language (2000). / Harden Theo, Witte Arnd (eds.). Oxford: Lang. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КОСТИВ Андрій Володимирович – асистент кафедри біомедичних дисциплін Донецького національного медичного університету, аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Наукові інтереси: формування міжкультурної компетентності майбутніх лікарів, порушення норм ГДК природної води.

КОСТИВ Микола Володимирович – викладач загальноосвітніх дисциплін в Кропивницького будівельного фахового коледжу, аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Наукові інтереси: формування міжкультурної компетентності майбутніх лікарів.

РАКИТА Наталя Сергіївна – асистент кафедри неврології та нейрохірургії Донецького національного медичного університету.

Наукові інтереси: формування міжкультурної компетентності майбутніх лікарів, судинна патологія головного та спинного мозку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSTIV Andrii Volodymyrovych – Assistant of the Department of Biomedical Disciplines of the Donetsk National Medical University.

Scientific interests: formation of intercultural competence of future doctors, violation of norms of the MPC of natural water.

KOSTIV Mykola Volodymyrovych – Teacher of General Education Disciplines of the Kropyvnytskyi Constuction Vocational College.

Scientific interests: formation of intercultural competence of future doctors.

RAKITA Natalya Serhiivna – Assistant Professor of the Department of Neurology and Neurosurgery, Donetsk National Medical University.

Scientific interests: formation of intercultural competence of future doctors, vascular pathology of the brain and spinal cord.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2024 р.

УДК 7.012:37.012(477)-043.86

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-196-202

КОСІЮК Володимир Ростиславович –

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дизайну

Національного університету «Запорізької політехніки»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6717-5997>

e-mail: concept_design@ukr.net

ДИЗАЙН-ОСВІТА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті представлено історичні витоки, сучасний стан та перспективи розвитку дизайн-освіти в Україні. Досліджено та проаналізовано генезу, історичну ретроспективу та

новітні тенденції розвитку вітчизняної дизайн-освіти. Розглянуто традиційні народні методи залучення дітей та молоді до творчої художньої діяльності, наприклад, «навчання в родині» коли спеціальні знання, як найціннішу спадщину передавали з покоління в покоління. Зазначено, що розвиток школи українського дизайну та відповідної освіти відбувався в складних політичних умовах, бо Україна входила до складу як російської імперії так і кількох центральноєвропейських держав – одна частина розвивалась у русі загальноєвропейських художніх процесів та тенденцій, інша була децю відірвана. Обґрунтовано, що українські мистці-педагоги були невіддільні від світового авангарду початку ХХ століття. Доведено, що, українські мистці-педагоги внесли великий вклад у галузі художньої освіти, створювали оригінальні авторські методики викладання, виховали плеяду видатних українських мистців у різних галузях образотворчого мистецтва та дизайну.

Наголошено, що характерною ознакою українського мистецтва, мистецької та дизайн-освіти тих часів було прагнення враховувати та розвивати національні культурні традиції. Зауважено, що політика ідеологізації та уніфікації під пресом тоталітарного режиму прагнуло знищити розмаїття авторських педагогічних методів, що розвивалися в країні різними навчальними закладами вищого і середнього рівнів. Виявлено, що традиції українського мистецтва в освіті було збережено незважаючи на великий тиск тоталітарної системи, отримання Україною Незалежності створило новий поштовх до розвитку та розквіту дизайн-освіти. Зазначено, що у процесі навчання української молоді має бути задіяний весь величезний потенціал національної культури – невичерпні скарби української мови, історія українського народу, етнографічне, літературне, фольклорне краєзнавство, національна міфологія, національний фольклор, національна символіка, релігійні та виховні традиції, національні звичаї і обряди, народна творчість, національне мистецтво.

Ключові слова: дизайн-освіта, процес становлення українського дизайну та дизайн-освіти, українські мистці-педагоги, національна складова української дизайн-освіти, розвиток творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів.

KOSIUK Volodymyr Rostyslavovych –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

at the Design Department National University “Zaporizhzhia Polytechnic”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6717-5997>

e-mail: concept_design@ukr.net

DESIGN EDUCATION IN UKRAINE: HISTORICAL ORIGINS, CURRENT STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

In this article, the historical origins, current state and development prospects of design education in Ukraine are presented. The genesis, historical retrospective and the latest trends in the development of national design education are researched and analysed. Traditional folk methods of involving children and youth to creative artistic activities, such as "learning in the family", when special knowledge was passed down from generation to generation as the most valuable heritage, are considered. It is noted that the development of the school of Ukrainian design and relevant education took place in difficult political conditions, as Ukraine was part of both the Russian Empire as well as several Central European states - one part was developing in the movement in line with general European artistic processes and trends, while the other was a bit separated. It is substantiated that Ukrainian artists-pedagogues were inseparable from the world avant-garde of the early XX century. It is proved that Ukrainian artists-pedagogues made a great contribution to the field of art education, created original author's teaching methods, and educated whole group of famous Ukrainian artists in various fields of fine arts and design. It is emphasized that a characteristic feature of Ukrainian art, art and design education of those times was the desire to take into account and develop national cultural traditions. It is pointed out that the policy of ideologisation and unification under the pressure of the totalitarian regime aimed to destroy the variety of author's pedagogical methods that were developing in the country by various educational institutions of higher and secondary levels. It has been found that the traditions of Ukrainian art in education were preserved despite the great pressure of the totalitarian system, and after Ukraine gained independence, it created a new impetus for the development and flourishing of design education. It is noted that in the process of educating Ukrainian youth, there should be involved the entire huge potential of national culture - the inexhaustible treasures of the Ukrainian language, the history of the Ukrainian people, ethnographic, literary and folklore local history, national mythology, national folklore, national symbols, religious and educational traditions, national customs and rituals, folk art, national art.

Key words: design education, the process of formation of Ukrainian design and design education, Ukrainian artists-pedagogues, the national component of Ukrainian design education, the development of creative artistic abilities of future designers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процес становлення українського дизайну взаємопов'язаний та взаємозумовлений з відповідною освітньою сферою, пошуком художньо та творчо обдарованої молоді, розвитком її творчих художніх здібностей (далі – ТХЗ) [1] під час професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Генезу, історичну ретроспективу та новітні тенденції розвитку вітчизняної дизайн-освіти ґрунтовно досліджували В. М. Голобородько, В. Я. Даниленко, І. І. Небесник, Н. Г. Ничкало, Л. В. Оршанський, В. Ф. Прусак, В. О. Радкевич, А. А. Руденченко, Р. М. Силко, П. М. Татіївський, О. О. Фурса та ін. Значення трудового навчання у розвитку, у тому числі художньому, дітей та молоді, формування естетичного смаку, художньої винахідливості, розглядає у своїх працях О. В. Філоненко. Проблематику формальної та неформальної дизайн-освіти в Україні аналізує А. В. Дяченко. Питаннями модернізації системи дизайн-освіти, науковими розвідками з доцільності впровадження дуальної дизайн-освіти займається

Т. С. Козак. Аналіз вивчених літературних джерел свідчить про те, що питання напрямів подальшого розвитку дизайн-освіти знаходиться в активному науковому дискурсі. Сучасні надскладні умови організації навчального процесу створили нові виклики перед системою дизайн-освіти в Україні. Отже, потребують переосмислення історичного досвіду та подальших наукових розвідок.

Мета статті: розкрити історичні витоки, сучасний стан та перспективи розвитку дизайн-освіти в Україні

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні традиції залучення дітей та молоді до творчої художньої діяльності має глибокі та давні коріння. Таємниці майстерності ремісництва та народних промислів зберігалися, розвивалися та передавалися від покоління до покоління. Розвиток природних задатків дітей в умовах сім'ї відбувався з раннього віку. Батьки змалку залучали своїх дітей до різноманітної праці, у тому числі і до ремісництва, з метою виявлення їх обдарованості та схильності до певної професійної діяльності. «Навчання в родині», коли спеціальні знання, як

найціннішу спадщину, передавали від дідів, бабусь, батьків до дітей та онуків, можна назвати першою формою розвитку ТХЗ у процесі навчання. Навчання велось з неодмінним подальшим прагненням, найбільш талановитих та здібних дітей вже з раннього віку влаштовувати в учнівство до кращих народних майстрів-професіоналів.

Така практика відповідала загальноєвропейським традиціям навчання та виховання дітей. На ідеях важливості заохочення дітей до різноманітної праці, особливо творчої, й зараз будується сучасна педагогіка. Грунтовний огляд – дослідження про місце та роль трудового виховання, навчання ремісництву дітей представлено О. В. Філоненко [2].

В стародавні часи ремесло й мистецтво склали єдине ціле, були не роздільні. За виразом С. С. Шумеги «ремісник поєднував в собі одночасно і художника, і конструктора-технолога» [3, с. 5]. Тому, як доречно вказує А. А. Руденченко [4, с. 86], витоки дизайнерської освіти та мистецької педагогіки в Україні сягають давніх традицій трудового навчання в ремісничих майстернях, в осередках народних промислів, в іконописних малярних, де вмилі майстри передавали свій досвід обдарованим учням.

Через глибоку промислову відсталість України у порівнянні із західною Європою, передумови для розвитку власно дизайну та дизайн-освіти склалися лише із появою важкої промисловості починаючи із середини ХІХ ст. Навчання у майстрів-кустарів не забезпечувало кваліфікації, необхідної для нових виробництв. Почалося створення фахових освітніх закладів (ремісничі школи-майстерні, промислові училища, професійні курси тощо), які мали спеціально займатися відбором та системним навчанням талановитих дітей, схильних до певної галузі мистецтва та художнього ремісництва. При цьому існував чіткий розподіл на заклади для професійно-ремісницької та мистецької освіти. Більш талановиті молоді люди відправлялися на навчання у мистецькі освітні заклади, а менш обдаровані – до професійно-ремісничих закладів. Деякій час ці два напрямки освіти – гуманітарно-художній та науково-технічний співіснували відносно відокремлено один від одного, як «дві культури». В різних закладах освіти у молоді розвивали або художньо-мистецькі здібності, або суто виробничі навички та вміння ремісника.

Наприкінці ХІХ ст. виникла потреба до підвищення естетичності масового виробництва, що супроводжувався виникненням стійкого попиту на фахівців-художників, які були здатні вирішувати завдання поєднання естетичної привабливості та ергономічності з функціональністю та виробничими технологіями. З'явилася необхідність у поєднанні в одному фахівцеві сформованих як мистецьких так й ремісничих ТХЗ.

У відповідь на нові потреби промисловості в Англії, Німеччині, Австро-Угорщині, Скандинавських та деяких інших європейських країнах були відкриті навчальні заклади, які надавали освіту власне у галузі дизайну, в яких готували художників-дизайнерів для створення не лише одиничних предметів мистецтва, а й проектів

(прототипів) дизайн-продуктів для масового промислового виробництва.

В Україні розвиток школи українського дизайну та відповідної освіти відбувався в складних політичних умовах. Одна частина України входила до складу Російської імперії, а інша частина – до складу кількох центральноєвропейських держав. Отже, одна частина розвивалась у русі загальноєвропейських художніх процесів та тенденцій, інша була дещо відірвана від європейського життя [5, с. 114].

Промислова революція набирала обертів, нові течії у мистецтві невпинно проникали у життя, активно поширюючись через твори промислових дизайнерів. На початок ХХ ст. в світі оформився розподіл дизайнерської діяльності за спеціалізаціями, залежно від сфер діяльності, в яких працював дизайнер (інтер'єр, меблі, текстиль, скло, кераміка, одяг, ландшафт, поліграфія, автомобілі тощо).

В наслідок появи нових потреб в професійних школах та училищах запроваджується нова система навчання. Разом з виробничими навичками учням почали викладати основи академічного рисунка, креслення, ознайомлювати з історією мистецтва з огляду на специфіку майбутнього ремесла, вчили komponувати, робити стилізацію предметів давнього мистецтва тощо [6, с. 41]. Розробляються та починають широко застосовуватися нові методи навчання, спрямовані на розвиток у учнів художньо-образного мислення, творчої самостійності, окоміру, художньої (зорової) пам'яті, творчої уяви.

Значний поштовх розвитку української дизайн-освіти надав культурний обмін. Переважна більшість знаних українських мистців навчалися та працювали у промислово розвинених європейських країнах, товаришували та створювали спільні проєкти з європейськими мистцями того часу, переймаючи новітні художні тренди та педагогічні практики.

Серед світових закладів у дизайн-освіті найбільш відомою була вища школа «Баухауз» (Німеччина), його засновники оголосили, що метою організації школи є підготовка всебічно розвинених людей, які б поєднували в собі художні, духовні та творчі компетентності помножені на вміння ремісника. «Баухауз» став першим методичним центром дизайн-освіти, у якому застосовувалися передові на той час методики викладання та всебічного розвитку творчої особистості майбутніх дизайнерів.

Також серед прикладів дизайнерської професійної освіти у світі слід вказати Національну школу мистецтв та мануфактур (Франція), Асоціацію мистецтв та кустарних промислів (Англія), Королівську школу шиття (Англія), Школу промислового дизайну (Фінляндія), Вище художньо-промислове училище (Японія). Освіта у цих закладах поєднувала технічне та художнє навчання з метою підготовки спеціалізованих художників для роботи у промисловості.

Події 1917 року спонукали до появи кардинальних змін у педагогічних підходах та методах дизайн-освіти в Україні. На початку 1920-х

років ставиться питання про необхідність переорієнтації системи мистецької освіти на художньо-технічний профіль [7, с. 66]. Становлення та функціональне розуміння мистецтва в Україні йшло у руслі загальноєвропейських тенденцій формування школи нового типу – дизайн-освіти [8, с. 106]. Навчальні заклади прагнули зорієнтувати навчальний процес на підготовку фахівців-художників, здатних виконувати завдання промислової естетики. В Україні активно розвиваються ідеї «виробничників» щодо художнього оформлення нового побуту, усього життя людини в новому суспільстві за допомогою масового промислового виробництва. Фактично, «виробничники» були представниками вітчизняної школи індустріального мистецтва – промислового дизайну.

Серед найбільш видатних вітчизняних педагогів-«виробничників» того часу слід особливо виділити М. Бойчука (Київський інститут пластичних мистецтв). Представник Розстріляного відродження – М. Бойчук був фігурою номер один серед українських мистців, які за своїми художньо-естетичними поглядами, попереднім практичним досвідом були підготовлені до впровадження ідей «виробничників». Ще задовго до революції, перебуваючи в Парижі, Бойчук мріяв, що його учні прикрашатимуть «будівлі, церкви, хати, не відкидаючи найменших дрібниць матеріальної культури», виконуватимуть образи, фрески, мозаїку, вирішуватимуть «у дереві і різьбитимуть у камені», ліпитимуть «горшки, вази і друге з глини», подуватимуть золотом, робитимуть «усякі тканини дороговісні, килими, вишиванки, гаптування» [9, с. 17]. Бойчук з учнями та послідовниками – «бойчукістами» прагнули до національної своєрідності українського мистецтва та промислового дизайну.

Разом з М. Бойчуком у Київському художньому інституті викладали такі видатні мистці-авангардисти як: К. Малевич, В. Татлін, О. Богомазов, В. Пальмов, В. Меллер, Ф. Кричевський. В академії працював професором найвидатніший український графік Г. Нарбут. Яскравим представником українського авангарду, мистцем-викладачем був також В. Єрмілов (Харківський художній інститут). Д. Бурлюк створив власну нову художню школу футуристів. Після революції емігрував до США, однак завжди сам себе представляв як «татарсько-запорозького футуриста».

Українські мистці були невіддільні від світового авангарду початку ХХ століття. Вплив українського авангарду на розвиток світового дизайну та дизайн-освіти величезний. Вони не тільки задавали тренди в мистецтві та промислового дизайну. Мистці багато працювали над розробками у галузі художньої освіти, створювали оригінальні авторські методики викладання для активізації творчих художніх здібностей студентів.

Характерною ознакою українського мистецтва, мистецької та дизайн-освіти тих часів було прагнення враховувати та розвивати національні культурні традиції. Художник і педагог

О. Богомазов зазначив, що створення вищої художньої школи в Києві, вільної від академічної рутини і плазування перед авторитетами, може посприяти розквіту українського мистецтва в колах сучасних європейських художніх течій [10, с. 39].

Такі світоглядні переконання українських мистців-викладачів у подальшому викликали сильне незадоволення у Радянської влади. Наприклад, художника-модерніста Ф. Кричевського було офіційно обвинувачено, що він «виявил слабость любить все родное». Через таку «предерзость» Ф. Кричевському було «відмовлено у пенсіонерському утриманні».

У наступний період, під час репресій було знищено більшість видатних мистців-педагогів, які впроваджували національні ідеї у своїх творах та вчили цьому учнів. Подальша політика ідеологізації та уніфікації під пресом тоталітарного режиму знищила розмаїття авторських педагогічних методів, що розвивалися в країні різними навчальними закладами вищого і середнього рівнів. Цілі мистецькі напрями з яскравим вираженням національним характером, разом з досягненнями провідних мистців-педагогів, було проголошено «фашистсько-націоналістичними» [8, с. 106]. Були вилучені з бібліотек та знищені довідники з професійною термінологією, посібники та підручники українською мовою у галузі мистецтва та технічних наук.

У Радянському союзі, з ідеологічних причин, використання технічних досягнень для облаштування побуту та особливої естетики дизайну, які активно розвивалися у західному світі, довгі часи знаходилися практично під заборону. Розвиток дизайну та відповідної національної дизайн-освіти в Україні було майже зупинене на багато років.

З середини 60-х років почалися реформи, що вимагали виховання нових професійних кадрів, зокрема, художників-конструкторів, саме тоді й було сформульоване визначення художнього конструювання: творча проектна діяльність, спрямована на вдосконалення створюваного засобами промислового виробництва оточуючого людини предметного середовища. Професія художника-конструктора була внесена до загального реєстру професій. В цей же час у європейських державах відбувався активний розвиток дизайн-освіти, і цей процес пробудив деякий відгук і у СРСР, що мало велике значення для становлення вітчизняної освітньої галузі, у якій розпочався новий етап розвитку дизайн-освіти. Наприкінці 50 – 60-х років, у контексті запозичення загальноєвропейських поглядів на моду та технології в Україні розпочалася підготовка дипломованих дизайнерів [11].

Втім, в цілому, у радянські часи дизайн, як галузь, розвивався дуже повільно. Головною проблемою було те, що дизайн, як вид мистецтва, майже не був затребуваний промисловістю. Від студентів майбутніх дизайнерів вимагався не стільки розвиток творчої індивідуальності, скільки формування навичок до виконання проектних завдань із спрощення технології та зменшення

собівартості масового виробництва. Також дизайн використовували як засіб пропаганди.

Натомість, у розвинених західних країнах дизайн, як діяльність з поєднання естетики та функціональності, вкоренився в економіці та промисловості. Дизайн став одним з ключових та визначальних чинників конкурентоспроможності продукції, що й зумовлює ознаки організаційно-методичних особливостей дизайн-освіти у розвинених країнах.

Новий поштовх національна дизайн-освіта отримала після набуття Україною незалежності. У закладах вищої освіти почали активно створюватися кафедри дизайну різної спеціалізації. Починаючи з 2001 року проводиться всеукраїнський форум «Дизайн-освіта», на якому обговорюються проблеми та перспективи професійної підготовки майбутніх дизайнерів. Впроваджено державні стандарти дизайн-освіти. Проводяться наукові дослідження, створюються посібники, проводяться регулярні наукові конференції.

Великий вклад у сучасну українську дизайн-освіту, її національну компоненту внесли такі видатні вчені-освітяни: Є. А. Антонович, В. Г. Буценко, О. С. Волинська, В. Я. Даниленко, В. О. Корсунський, А. А. Руденченко, В. В. Сьомкін, В. П. Тименко, В. В. Томашевський, І. М. Удріс, М. І. Яковлев та ін.

Сучасна епоха становлення постіндустріального суспільства створює для фахівця в галузі дизайну найсприятливіші умови. Ніколи раніше за всю історію людства потреба в мистецтві дизайну всіх видів не була такою значною та помітною. Креативна економіка, яка потребує стільки талановитих, творчих працівників, що в розвинених країнах їх уже статистично виділяють в окремий «креативний клас», бурхливо розвивається у всьому світі. Можливості сучасних інформаційних технологій посилюють ці процеси, генерують нові можливості для самовдосконалення. Україна не перебуває осторонь цих прогресивних тенденцій. Євроінтеграція продукує додаткові можливості для професійної реалізації сучасних фахівців в галузі дизайну, в тому числі і за межами країни, на засадах найкращих світових стандартів. Відповідаючи на ці виклики, національні ЗВО активно впроваджують у навчальний процес нові підходи до професійної підготовки дизайнерів.

Видатний український педагог М. Г. Стельмахович зазначав, що повне відродження й розвиток національної освіти, громадянського виховання настануть тоді, коли в їх основі будуть «українська національна ідеологія і політика незалежної Української держави, українська національна ідея, неухильне утвердження українськості, українства й українознавства.» [12, с. 11].

Автор підтримує, свідомо та активно просуває у своїй викладацькій діяльності педагогічний підхід, що в сучасних складних соціально-політичних умовах, особливу увагу слід приділити національній складовій української дизайн-освіти. У процесі навчання української молоді має бути задіяний весь величезний потенціал національної

культури – невичерпні скарби української мови, історія українського народу, етнографічне, літературне, фольклорне краєзнавство, національна міфологія, національний фольклор, національна символіка, релігійні та виховні традиції, національні звичаї і обряди, народна творчість, національне мистецтво. При цьому, крім етнографічної спадщини, ретельному вивченню повинні підлягати також здобутки урбаністичної культури України, твори національної архітектури, образотворчого та пластичного мистецтва зокрема, надбання мистців українського бароко, українського авангарду, внесок яких у розвиток світового дизайну неможливо переоцінити, роботи сучасних українських дизайнерів [1].

Метою сучасної дизайн-освіти в Україні має бути не тільки вивчення найкращих зразків світового дизайну, розуміння пануючих трендів у сучасному дизайні. Важливим завданням національної дизайн-освіти є створення українського дизайну [13], який би в поєднанні з сучасними тенденціями естетичного розвитку людської цивілізації, увібрав в собі всі риси української самобутності, розкривав би всю красу, різноманітність та багатогранність нашої культури, сприяв розвитку творчої особистості.

Також важливим завданням сучасної української дизайн-освіти є створення інноваційних навчальних технологій, методик та методів для дистанційної професійної підготовки та розвитку ТХЗ у здобувачів вищої освіти з використанням інтерактивних методів навчання [14].

У сучасних умовах війни, не менш важливим завданням для педагога, ніж забезпечення якісної професійної підготовки, є створення максимально сприятливого психологічного клімату у спілкуванні зі студентами. Вимогливість має бути обережною та дбайливою. Молодь має відчувати, що навчання у вітчизняному ЗВО – це не тільки про освіту, розвиток здібностей та успішне професійні перспективи. Це також впевнена підтримка національної самоідентичності, турбота, спокій, формування витримки, гарту, позитивні емоції та, у значній мірі, психологічна реабілітація. Це має стати внеском кожного педагога у майбутнє нашої України.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Розгляд історичних витоків української дизайн-освіти дозволяє зробити висновок, що генеральний шлях її розвитку завжди проявлявся у прагненні до яскравих проявів національної самоідентичності; використанні у навчанні підходів, побудованих на кращих здобутках теорії та практики розвинених країн. Видатні українські педагоги надали вагомий внесок у світову культуру в галузі художньої освіти. Вони створювали та використовували новаторські авторські методики викладання. Традиції українського мистецтва в освіті було збережено незважаючи на великий тиск тоталітарної системи. Отримання Україною Незалежності створило новий поштовх до розвитку та розквіту дизайн-освіти. Сучасний бурхливий розвиток сектору креативної економіки висуває нові складні вимоги до професійно-творчої компетентності дизайнерів.

Дизайн-освіта має ефективно відповідати на запити суспільства та економіки. Вона має бути спрямована на формування креативної, творчої особистості, пристосованої до умов ринку, потенційно здатної, вирішувати завдання «комерційного дизайну», будувати креативний бізнес. Для ефективного розвитку ТХЗ майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки треба створювати такі організаційно-педагогічні умови, у яких би поєднувалися творчі здобутки українського мистецтва та дизайну, найкращі зразки національного педагогічного досвіду, теорія та практика дизайн-освіти у розвинених країнах. Розвиток психологічної резильєнтності студентів у процесі дистанційного навчання у сучасних надскладних умовах потребує подальших наукових розвідок.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Косюк В. Р. Розвиток творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2019. 278 с.
2. Філоненко О. В. Проблема трудового виховання в історичному вимірі. *Наукові записки Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка*. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 203. С. 28-34.
3. Шумєга С. С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра : Навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 300 с.
4. Руденченко А. А. Теоретичні і методичні засади навчання етнодизайну студентів у вищих мистецьких навчальних закладах 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 Інститут обдарованої дитини НАПН України. Київ, 2017. 427 с.
5. Фурса О. О. Професійна підготовка дизайнерів у контексті неперервної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2013. Вип. 22. С. 36-41.
6. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю : монографія. Київ : УкрІНТЕІ, 2010, 420 с.
7. Врона І. Мистецька освіта в Україні за 1922 рік. *Шляхи мистецтва*. 1923. № 5. С. 65-68.
8. Шмагало Р., Покотило Г., Ляшкєвич П., Гнатишин І., Бей Т. Мистецька освіта й мистецтво в культурно творчому процесі України ХХ-ХХІ століть : навч. посіб. Львів : ЛНАМ, Тернопіль : Мандрівець, 2013. 292 с.
9. Бачинський Є. Мої зустрічі та силуети українських малярів і різьбарів на чужині: Спомини старого емігранта за роки 1908-1950. *Нові дні*. Торонто, 1952. Вересень. С. 16-21.
10. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ-ХХІ століть Ін-т проблем сучасн. мист-ва Акад. мист-в України. Київ : ВХ [студіо], 2008. 187 с.
11. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-41.
12. Стельмахович М. Г. Сучасні проблеми національного виховання студентської молоді. *Проблеми освіти: Науково-методичний збірник*. Київ : ІЗМН, 1997. Вип.7. С. 84-96.

13. Косюк В. Р. Методичні підходи до викладання дисципліни «Український дизайн». *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Запоріжжя, 2023. № 4. С. 14-20. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/4043/3857>

14. Косюк В. Р. Активні методи розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки *Педагогічні науки: Збірник наукових праць Херсонський державний університет*, 2019. Вип. LXXXVII. С. 116-121.

REFERENCES

1. Kosiuk, V. R. (2019). Rozvytok tvorchykh khudozhnikh zdibnostei maibutnix dyzaineriv u protsesi profesiinoi pidhotovky : dys. na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk : 13.00.04 [Development of creative artistic abilities of future designers in the process of professional training]: Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences (PhD) in the specialty : 13.00.04] S. 278. [in Ukrainian]
2. Filonenko, O. V. (2012). Problema trudovoho vykhovannia v istorychnomu vymiri [The problem of labor education in the historical dimension]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskyi derzhavnyi pedahohichni universytet imeni Volodymyra Vynnychenka*. Seria: Pedahohichni nauky. 2022. Vyp. 203. S. 28-34. [in Ukrainian]
3. Shumeha, S. S. (2004). Dyzain. Istoriia zarozhzhennia ta rozvytku dyzainu. Istoriia dyzainu mebliv ta interiera [The history of the origin and development of design. History of furniture and interior design]: Navch. posib. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 300 s. [in Ukrainian]
4. Rudenchenko, A. A. (2017). Teoretychni i metodychni zasady navchannia etnodyzainu studentiv u vyshchykh mystetskykh navchalnykh zakladakh 13.00.02 – teoriia ta metodyka navchannia (tekhichni dysypliny) : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.02 [Theoretical and methodical principles of studying ethnodesign for students in higher art educational institutions 13.00.02 – theory and teaching methods (technical disciplines)]. Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. Kyiv, 427 s. [in Ukrainian]
5. Fursa, O. O. (2013). Profesiina pidhotovka dyzaineriv u konteksti neperervnoi osvity. [Professional training of designers in the context of continuing education]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*. Ser. : Pedahohichni nauky. Vyp. 22. S. 36-41. [in Ukrainian]
6. Radkevych, V. O. (2010). Teoretychni i metodychni zasady profesiinoho navchannia u zakladakh proftekhsosvity khudozhnoho profiliiu [Theoretical and methodical principles of professional training in institutions of professional technical education of the artistic profile] : monohrafiia. Kyiv : UkrINTEL, 420 s. [in Ukrainian]
7. Vrona, I. (1923). Mystetska osvita v Ukraini za 1922 rik [Art education in Ukraine in 1922] *Shliakhy mystetstva*. № 5. S. 65-68. [in Ukrainian]
8. Shmahalo, R., Pokotylo, H., Liashkevych, P., Hnatyshyn, I., Bei, T. (2013). Mystetska osvita u mystetstvo v kulturo tvorchomu protsesi Ukrainy KhKh-KhKhI stolit [Art education and art in the cultural and creative process of Ukraine in the 20th-21st centuries] : navch. posib. Lviv : LNAM, Ternopil : Mandrivets, 292 s. [in Ukrainian]
9. Bachynskyi, Ye. (1952). Moi zustrichi ta syluety ukrainykh maliariv i rizbariv na chuzhyni: Spomyny staroho emihranta za roky 1908-1950 [My meetings and silhouettes of Ukrainian painters and carvers abroad: Memories of an old emigrant from 1908-1950]. *Novi dni*. Toronto, Veresen. S. 16-21. [in Ukrainian]
10. Sydorenko, V. D. (2008). Vizualne mystetstvo vid avanhardnykh zrushen do novitnikh spriamuvan: Rozvytok

vizualnoho mystetstva Ukrainy [Visual art from avant-garde movements to the latest trends: Development of Ukrainian visual art of the 20th-21st centuries]. KhKh-KhKhI stolit In-t problem suchasn. myst-va Akad. myst-v Ukrainy. Kyiv : VKh [studio], 187 s. [in Ukrainian]

11. Antonova, O. Ye. (2012). Sutnist poniattia kreatyvnosti: problemy ta poshuky. Teoretychni i prykladni aspekty rozvytku kreatyvnoi osvity u vyshchii shkoli [The essence of the concept of creativity: problems and searches. Theoretical and applied aspects of the development of creative education in higher education] : monohrafiia. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, S. 14-41. [in Ukrainian]

12. Stelmakhovych, M. H. (1997). Suchasni problemy natsionalnoho vykhovannia studentskoï molodi. [Modern problems of national education of student youth]. Problemy osvity: Naukovo-metodychni zbirnyk. Kyiv : IZMN, Vyp.7. S. 84-96. [in Ukrainian]

13. Kosiuk V. R. (2023). Metodychni pidkhody do vykladannia dystsypliny «Ukrainskyi dyzain» [Methodical approaches to teaching the discipline "Ukrainian design"]. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Pedagogichni nauky. Zaporizhzhia, № 4. S. 14-20. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/4043/3857> [in Ukrainian]

14. Kosiuk, V. R. (2019). Aktyvni metody rozvytku tvorchykh khudozhnikh zdibnostei maibutnikh dyzaineriv u

protsezi profesiinoi pidhotovky [Active methods of developing creative artistic abilities of future designers in the process of professional training]. Pedagogichni nauky: Zbirnyk naukovykh prats Khersonskiy derzhavnyi universytet. Vyp. LXXXVII. S. 116-121. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОСІЮК Володимир Ростиславович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дизайну Національного університету «Запорізька політехніка».

Наукові інтереси: розвиток творчих художніх здібностей, методика викладання, український дизайн, інформаційні технології в дизайні, дизайн-освіта в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSIUK Volodymyr Rostyslavovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Design Department of the National University "Zaporizhzhia Polytechnic".

Scientific interests: development of creative artistic abilities, teaching methods, Ukrainian design, information technologies in design, design education in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.04.2024 р.

УДК [378.015.31+614]:784

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-202-206

КОСЯК Людмила Іванівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1916-9741>
e-mail: mila.kosyak@gmail.com

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИЙ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТА УЧНІВ

У статті висвітлено художньо-творчий та здоров'язбережувальний потенціал вокального навчання студентів та учнів, розкрито сутність понять «художньо-творча діяльність», «художньо-творча компетентність», «художньо-творча вокальна діяльність», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальні технології», досліджено проблему формування творчої особистості у процесі вокального навчання та її здатності до художньо-творчої вокальної діяльності на засадах здоров'язбережувальних технологій.

Художньо-творча діяльність належить до специфічного виду естетичної діяльності, продуктами якої є твори мистецтва. Для виконання художньо-творчої діяльності, на думку автора, необхідно мати специфічні особистісні якості: образне мислення, художньо-творчу уяву, художньо-творчу фантазію, креативність, прагнення до естетично-гуманістичної трансформації себе та оточення, емпатійності, лабільності тощо.

Художньо-творча компетентність окреслюється як універсальна характеристика особи митця, що дотримується законів, грамотно використовує засоби й прийоми гармонізації твору та постійно вдосконалює свою майстерність.

Художньо-творча вокальна діяльність розглядається автором як готовність суб'єкта до виконання самостійної вокально-виконавської діяльності, до розробки, організації та проведення концертних форм виконавської практики засобами вокально-популяризаторських або просвітницьких проєктів.

У статті наголошується на тому, що здоров'язбереження є специфічним вектором педагогічної діяльності, сутність якого полягає в упередженні негативних впливів змісту освіти на функціонування і життєдіяльність особистості, в забезпеченні позитивного ефекту застосованих методів і технологій на стан здоров'я суб'єктів навчання.

На думку автора, одним із ефективних шляхів вокального навчання у середніх і вищих освітніх закладах є впровадження у навчальний процес здоров'язбережувальних технологій, пов'язаних із заохоченням особистості до спеціальним чином організованих фізичних вправ, до використання логоритмічної гімнастики, ритмотерапії, арт-терапії, музикотерапії, вокалотерапії тощо.

Ключові слова: художньо-творча діяльність, художньо-творча компетентність, художньо-творчий потенціал, художньо-творча вокальна діяльність, здоров'язбереження, здоров'язбережувальні технології, здоров'язбережувальний потенціал, вокальне навчання, студенти, учні.